

NE LEGYÜNK MI A LEGUTOLSÓK!

Számítlan alkalommal fejtegette a "Kanadai Magyar Újság" ezen hasábjain a szomorú jelen és a bizonytalan jövő problémáit. Néha-néha megfelelő visszhangra is találtak a felvetett gondolatok, sőt az utóbbi időkben úgy tűnt fel, mintha a megélhetésért folytatott rengeteg küzdelem lefoglalta volna még társadalmi vezetőimből is, részint elfárasztotta a tömegek érdeklődését a kanadai magyar "közügyek" iránt.

De ahányszor végveszélyben egymásra szoktak találni az emberek, úgy a kanadai magyar jövőért való aggodalom most, tehetetlenségre kárthatott napjainkban hatványozottabb mértékben érdekli honfitársainkat, mint az elmúlt jobb esztendőknél. Pedig akkor sokkal kevesebb fáradsággal, aránytalanul nagyobb eredményre számíthatunk volna. Nem véletlen tehát, hogy úgy Kelet-, mint Nyugatkanadában egyre hangosabbá válik a segélykiáltás: "Mentsük, ami még menthető!"

Igaz ugyan, hogy a régi-kanadások — legnagyobb részét az elemek és a szegénység elleni harcukba temetkezve — nem tudtak tanult nemzedéket nevelni olyan mértékben, hogy a kanadai magyarság megfelelő kanadai képzettségű szellemi vezetőkké való ellátása biztosítható legyen. Ez más szóval azt jelenti, hogy a sikerrel jár az immár országosnak mondható mozgalom: annak áldásait majd csak évek vagy évtizedek után élvezhetik ideszakadt véreink. De ha még így is áll a dolog, a jelen kanadai magyar nemzedék érdeme lesz, hogy a közmondászerű veszteségek legalább a nyelét meg lehetett menteni.

A kanadai magyar ifjúság legjobbjainak tanult vezetőkké való kiképzése volna tehát az egyik legfontosabb feladat. Ez elé sajnos mindeddig nemcsak anyagi, hanem különböző érzelmi akadályokat gördítettek a körülmények. Arról pedig ne is beszéljünk, hogy még eddig nem sikerült megfelelő tervszerű megoldást népszerűsíteni. Ennek következtében azután nem ritkaság az olyan magyar családapa, akinek autóra volt pénze, gyermekei taníttatására azonban nem; az pedig sajnálatosan gyakori állapot, hogy az angol évtizedek során is csak törve beszélő szülők gyermekei viszont nemcsak szegények magyarságukat, hanem ugyiszlán egyetlen hivatásukat az tartják, hogy minden jutalajukkal együtt mihamarabb örökre elvesszenek a legutolsó kanadai néposztályok olvasókemencéjében.

Éppen a fentiek tárgyalja az alábbi nyílt levél, melyet közérdekű tárgyánál fogva teljes egészében közlünk:

"Nagy örömmel olvastam egyik legutóbbi számukban "Ami a legfontosabb" című vezércikket. Végre arra a pontra tették rá a mutatóujjukat, ami tényleg a legfontosabb a kanadai magyar jövő szempontjából. E sorok írója közel harminc éve buzdítja a kivándorolt magyar szülőket, hogy vezessék gyermekeiket arra az útra, melyen haladva megtarthatják magyarságukat is, anélkül, hogy mint az újhaza polgárai ezáltal veszítenének tekintélyükből. Igenis, a bevándorolt szülők tanításuk gyermekeiket, segítsék őket, hadd kapcsolódjanak be a kanadai életbe: de viszont a gyermekek ne feledkezzenek meg arról, hogy egy ezeréves kultúrájuk nemzetnek a sarjai, akiknek nemhogy nem szabad emiatt szegyenkezniük, hanem olyan öntudattal kell viselniük a magyar nevet, mint akikre nagy hivatás vár."

Teljesen hiába hirdetik azonban akár a legszebb elvet is, ha a szülőket magukra hagyjuk s akik ennek folytán aligha érthetnek célt. Összpontosítani és gyakorlati életben megvalósítható lényegére kell tehát leszünni törekvéseinket, hogy mozgalmunkat siker koronázhassa. Meg kellene szervez-

ni a "Kanadai Magyar Ifjúsági Szövetség"-et, az Egyesült Államokban nagy sikerrel működő lengyel, szlovák és cseh "Sokol" egyesületek mintájára (sajnos, hogy éppen ezen nemzetiségektől kell átvennünk a mintát). Ezen "Sokol" egyesületek nemcsak testvértest és ifjúsági szórakoztatást tűzték ki célul, hanem művelődési szempontból is áldásos munkát végeztek ki. Hogy pedig mily eredménnyel dolgoznak, arra jellemző, hogy nemcsak a második, hanem a harmadik generációt is sikerült megmenteniük.

Ha tehát azt látjuk, hogy meg van a módja annak, hogy az ifjú nemzedéket is magyarrá nevelhessük, akkor nem szabad haboznunk többé. Meg kell alakítanunk a "Kanadai Magyar Ifjúsági Szövetség"-et az egész országban. A meglévő egyesületeket össze kellene hívni egy közös konvencióra, hogy a tervet minél előbb nyelbeithessük, mert az idő halad. Fáj a szívünk, amiódon az amerikai lapokban a vezetőemberek feljajduását olvassuk, hogy "a második generáció már nem magyar és a meglévő egyesületek nem kapván friss anyagot, nemsokára el fognak múlni..."

Amire az amerikai magyarok csak nemven évi keserű tapasztalat után jöttek rá, azt kell nekünk most figyelembe vennünk. Tanuljunk az amerikai testvéreink kárából! Fogjunk össze valláskülönbség nélkül és egyesült erővel akadályozzuk meg azt a lavinát, amely elsöpréssel fenyegeti fajunkat. Készen kell lennünk a jövőre nézve, hogy ifjúságunk kulturális törekvései mind kárba veszenek, ha tervszerűen nem gondoskodunk a jövőről. Pedig mily sokat és nemeset tudnánk véghezvinni, ha erőnként összpontosítanánk. Tessék megnézni például a kanadai ukránokat, már képviselőjük is van Ottawában!

Némrégiben egy harminc év óta kanadai polgár montreali barátom a közügyekről szólva megjegyezte: "Nem akarom, hogy éppen az én fajtam legyen a legutolsó!" Nekünk magyaroknak is mélyen a szívünkbe kell vésnünk ezt az egyszerűen látszó, de annyira emberi figyelmeztetést. Bárha minden kanadai honfitársam füleiben csengenek ezek az aranyt érő szavak!

White Lajos, Montreal.

Szerb börtönökben szenvednek a Délvidék mártirjai

A magyar jajszó, a borzalmak halálkiáltás csak ritkán megszólalt Mitrovica börtönéből. Elbeszélése szerint csak a középkori borzalmak hasonlíthatók össze azokkal az állapotokkal, ahogy a szerbek bánnak a Mitrovicában elevenen halálraírt magyar rabokkal.

A kiszabadult magyart Fehér Mátyásnak hívták, 35 éves. A háború alatt végigjárta az összes harcokat. Kétszer súlyosan meg sebesült. Még 1928-ban Ujvidékre ment rokonaihoz ahonnan már egy hónap múlva vissza akart utazni Szegedre. Vonata éppen indulóban volt, amikor egy szerb komiszár két detektívvá valóssággal leráncigálta a mozgásban lévő vonatból. Minden tiltakozása ellenére bevitték a rendőrségre, ahol

akik több évi fegyházbüntetésre vannak elítélve. Ez az ország legerősebb fegyintézte. Három méter magas s a pincé tele van egyes cellákkal. Egy ilyen cellába dobtak be engem is, ahol három hónapot töltöttem talpig vasban.

Az élet olyan, mint amikor az ember halálra van ítélve, de nem tudja melyik nap viszik a kasztani. A legkisebb fegyelmű kihágás elég arra, hogy az őragyonlójára a foglyot, különösen ha a fogoly magyar, vagy horvát nemzetiségű. Az örök mindennap puskatussal verik az embert és panaszt nem lehet tenni senkinek. Ami pedig az elmelelést illeti — folytatja tovább — az olyan rossz, hogy lehetetlen. Minden évben éhség-sztrájkot rendeznek a rabok és mikor egypár ember meghal a sztrájk következtében, akkor megjavítják valamiképp a kocsit. A napi menü egyébként rothadt káposztából, babból és lencséből áll. Ez van felváltva mindennap. Hust hetenként háromszor kellene kapni a foglyoknak, de az örök és a fogház tisztviselői ellopják, csak a hulladékok és a csontok kerülnek kiosztásra.

A fogház létszáma 1400 fő legnagyobb részét horvát, de rengeteg közöttük az ártatlanul elítélt magyar. Itt van lecsukva Jeges József szabadkai újságíró is, aki egy majális után véletlenül átlépte a trianoni határt és akinek az ügyét a magyar parlamentben is szóvá tették.

Mikor mindez nem használt, ittöttek vertek és öt napot egy keménybe voltam bezárva, ahol meg se tudtam mozdulni. Mindennap kértem, hogy lőjenek agyon, mert már nem bírtam a kínzásokat. A vallásnál egy ordítottam az ütegelésről mint egy vadállat. A börtön mellett van a királyi palota s a testőrök, többször átjöttek, hogy ne ütegeljék a foglyokat, mert esetleg a király meghallhatja a szörnyű kínzásokat.

Egy fél év vizsgálati fogságban voltam s majd, mint kémet a "gyanuok" alapján megfeltehetően három évi fegyháza ítélték.

Az ítélet kihirdetése után következő nap már utra is indítottak a szerbégi Mitrovica fegyintézetbe. Ideszállították a szerbek azokat a politikai foglyokat

főlszabadulnak a milliónyi atomok.

Megtántorodott. Nekivágta fejét az alacsony tetőnek s végigterült a földön.

Ursten! — szakadt föl egy hangtalan kiáltás a lelkéből. — A kanóc! ...

Meleg nedvesség folyt végig a homlokán s elborította arcát. A kanóc! Föl akart állni, de visszazogott. Mi lesz vele?!

Eszméletle riadozott. Tovább innen! ... A kanóc!

Kuszott egy keveset. Keze véresre tört, arcát hámlóverejék lepte el. A rózsás gyermekarc ... az asszony ... A kanóc! ...

Homály borult rá. Sötét, áthatolhatatlan homály. Órák hosszat feküdt eszméletlenül, míg rátaláltak. Kivitték, föl vitték a csillagos ég alá. Némán cipelték végig az apró bányászgünyhók sikátora közt. Bevitették a felügyelő lakására. Életbarázdákkal telezsátott arcok néztek rá, meghatótt szívvel.

Nappali munkában kifáradt bányászok arca, kik éjszakájukat is föloldozták a társukért s ke-resték a tárnák labirintjában, míg rá nem találtak.

Körülfalták az ágyát s lesték a visszatérő élet jeleit sápadt arcán.

Isteni csoda — rebegte egy hajlottháru név munkás. — A kanóc elaludt ...

Megremegett Malovits aknász ösztört teste s felnyitotta véres szemét.

Ki oltathatta el? — hajtotta le fejét az öreg, mély áhítattal.

Malovits megmozdult: — Péterke ... — mosolygott csendesen.

Megfelebbezhetlenül három évi fegyháza ítélték. Ugyancsak itt van lecsukva Szemerédi Mihály, volt szegedi repülő, akit szintén ártatlanul ítélték el 10 évi fegyháza, mint kém-gyanust. Rajtuk kívül se szeri, se száma azoknak a magyar foglyoknak, akik valamilyen atom-módon áttévedtek a megszállt területre és most különböző "gyanuok" alapján több évi fegyházbüntetést töltenek a mitrovicai börtönben. Van ott elzárva olyan magyar is, aki évek óta talpig vasban, mindenképp elkülönítve tölti büntetését a börtön egy-egy magzárkájában.

A horvát elítéltek között igen sok nagy műveltségű ember van: ügyvédek, orvosok, egyetemi tanárok és tisztviselők, akik valamennyien a Radics-párthoz tartoztak. Ezek a legfanatikusabb emberek, akiket még a börtön sem tud megtörni. Ahogy kikerülnek a fegyházból, újból előlők kezdik s a badságharcukat. Az elítéltek minden lépését figyelik a fegyházból. Tudnak még arról is, amit a legbizalmasabban beszélgetnek egymás között. Mitrovicán még a falnak is füle van.

Ez éppen ezért, mert mindent tudnak rólok, egymás után tesszik el őket lábaltól. Többet költözök azután végeztek ki, amikor már kitöltötték fegyházbünetüket. Ezeket a kapuban várják az ügynökök és viszik a halálba.

Székely-Molnár Imre.

Magyar dragonyosokkal csinál rendet Csehország

A magyar közvélemény jogal gondolatja, hogy egy észak-csehországi elmergesedett bányászstrájkhoz kevés köze van, mert csak a világkriszise egyik újabb részletjelensége az s elég gond, baj van odahaza nem szükséges távol hajokkal törődni.

Mégis van a szomorú észak-csehországi bányászharagok között valami, ami felfigyelést kényszerít a magyarokra.

Egyrészt az, hogy a kezdetben helyi jellegű látszó mozgalom annyira elmergesedett, hogy ma Csehország legveszedelmesebb belügyi problémája s mint az óvatossághoz illik, regisztrálni kell, mert könnyen súlyos következményekkel járhat.

De ami bennünket, magyarokat a legérzékenyebben érint a veszedelmes elvadult strájk-kapcsolatban, elsősorban a "másodosztályú" állampolgárok: németek, magyarok, szlovákok, ruszinok hatványozott mértékben érzik a krízist, velük nem igen törődnek, őket nem is is-tápolják. Ahány súlyos össze-csapás eddig Csehországban az éhezők és a csendőrök között volt, vagy német (Friedwald) vagy magyar (Kossuth) vagy ruszin (Horná Paka) nyelvi-történet. Cseh vagy ruszin területen soha.

De ami bennünket, magyarokat a legérzékenyebben érint a veszedelmes elvadult strájk-kapcsolatban, elsősorban a "másodosztályú" állampolgárok: németek, magyarok, szlovákok, ruszinok hatványozott mértékben érzik a krízist, velük nem igen törődnek, őket nem is is-tápolják. Ahány súlyos össze-csapás eddig Csehországban az éhezők és a csendőrök között volt, vagy német (Friedwald) vagy magyar (Kossuth) vagy ruszin (Horná Paka) nyelvi-történet. Cseh vagy ruszin területen soha.

Magános szigetre száműzik a dukoborokat?

Mo.x, hogy újabb három vasuti kocsi-rakomány dukobort szállítottak a Vancouver mellett New Westminster fogházába, felvetődött az a gondolat, hogy a fanatikus muszkákat legjobb volna egy magános szigetre deportálni. Mindenesetre ez a megoldás kevesebb pénzbe kerülne az államnak s viszont a dukoborok is úgy élhetnének, ahogy nekik tetszik.

A fantasztikus tervhez sokféle megjegyzést fűznek az angol lapok s azt ajánlják a kormány, hogy hagyja teljesen magukra az embereket a szigeten. Utóvégre is ott senkit sem fog-nak megbörtöröztetni azzal, ha ősember módjára ruha nél-

HAMISKASAN

Feleség: Az asszony nál nem fontos a kora. Az arcszínének frissesége az irányadó. Az ugyiszlán az ő születési okmányára: Férfj: No, akkor te következtelen okmányhamisítást kö-vetsz el.

A KANÓC

IRTA: IFJ. LAZAR ISTVÁN

Fütyiszóval indult az utolsó tárna felé. Tomplitva verték vissza trillált a durva falak.

Lámpáját maga elé tartotta, hogy jobban lásson a fekete görgyök felett. A levegő fojtott volt itt, az új tárnaszében, a falakról is csepegett a víz, mint ha verejték gyöngyözne a sziklák repedezett homlokán.

Meg-megbotlott s alakját is meg kellett hajlítani, hogy előre baladhasson. Ott volt a hajlás mögött a nagy sziklatömb, amelyik utját állta a fűge, fáradhataian emberkezeknek. Azt kell robbantania ...

Megállt a sziklafal előtt s nézegette csendesen. Megkocogtatta kalapácsával s gyönyörködött tőle csendességében. Ha talmas darab lehet! Kipakolta zsebéből a dinamit-rudacskákat s megnézte szakértőn a sziklára vájt lyukat. Ide jön a patron. Letérdelt, hogy a gödröcskét kitisztítsa. Nem fütyörészett már. Hatodik éve, hogy aknász itt, a pusztasági bányában s megszokta már a pontos és figyelmes munkát. A dinamit nem tréfál ...

Nekilátott, majd elgondolkozott. Nem is csoda, ha valakinek úgy tele van a zseve, mint neki. Nagy nap van ma! Nekidűlt a falnak s a földön piszkoló lámpába révedt. Mintha valami csillogó szem nézne rá s sütsésgömből. Elmosolyodott:

— Te vagy a jó komám, te vagy az én szemem ... — beszélgetett a fényugrárral. — Kicsi lámpa, nékülled ugyan-csak gyatra lennék itten ...

Lekuporodott s kutatni kezdett rogyos zsebében. Nagy, mely szeretettel húzott elő egy apró fényképet. Forgatta jobbra-balra, úgy gyönyörködött benne.

Látjátok-e manók, ez a feleségem! — kiáltott föl telt szívvel s a képet a sötétbe mutogatta. — Ez Malovits Gábor aknász egyetlen kincse ...

A lámpa biztatóan csillogott. — Nem egyetlen, most már az! Hej, trónörökös is van a házban — ugrott föl s magához ölelte a képet. — Hej, kis Malovits ...

Ma reggel kapta az értesítést a közeli városból, hogy megszületett a régvárt Péterke. Malovits Péterke ... Itt van már zsebében a szabadságlevelével. Egy hét, egy teljes hét. Felül reggel a masinára s délre már otthon lesz. Csak ezt az utolsó munkát csinálja meg már. Aztán ki a sütsésgömből. Az egek várják ...

Valahol megropant a szikla. Mintha sóhajtna valaki! A bányarésze leleskedik. Vagy a kövek lelke fáj ... Megcsókolta megégyezt a kis képet s belső zsebébe tette gondosan. Munkára föl!

Biztosan dolgozott, mint az óramű. Nem telt bele tíz perc s már ott kigyózott fehéren a kanóc a lába mellett. Csak egy szikra kell s dől a sziklatömb, ezér felé reped feltarthatatlanul. De még ráér. Leült a földre s 'ervegetni kezdte a jövőt ...

Kis házat vesz valahol a közepben s ideköltöztetik a családját. Nem baj, ha csak akkor lesz is, mint a tenyere. Csak hogy éppen meg lehessen fordulni benne. Apró kert a ház előtt, te

le virággal ... De nem! Uressen! — Kialaudt — lépett elő a fal mögül.

Visszaíndult lassan s óvatossan. Lépcsőként tette meg az utat, nem akart olyan sorsra jutni, mint az aknászok nyolcvan százaléka. Nem volt gyáva ember, de ha valakinek fia van ...

Előrevilágított. A sziklafal sötétlen meredt a magasba. Ott a kanóc a tövében, nem több tíz centinél ... A vége fekete s hideg.

Kialudt — mormogta bosszusan. Ledobta szerszámaikat a porba s új zsinór után kutatott. Talált is egy rövidke darabot, de hát ez nem elég. Mit csináljon? Az idő mind előbb halad s türelmetlenül várhatják már oda-fent. Vissza kellene mennie új zsinórrért. Nincs ideje. Becsulják akkora már a boltot, pedig neki vásárolnia is kell valamit. Valami kedves apróságot az asszonynak és a fiukának ...

Lefektette a zsinórdarabot s körülnézett óvatossan. Ót lépésre van az első hajlás. Ott már biztonságban lehet a fal mögött rá vár. Milyen nehezen mutat a másodperc! Szinte dübörög a csend. Elfogta most is az a szorongó érzés, ami elő-büvik mindig, ha ég a kis fehér kanóc. Nem félelem. A munka láza. Számolt magában. Már csak a negyede van hátra, már a sziklafal mellett éghet a kanóc. Most! Most! Még egy-két pillanat ...

Csendült a tárnán. A fojtott levegő a tüdejére nehezedett s nem tudott szabadon lélegzeni.

— Kialaudt — lépett elő a fal mögül.

Visszaíndult lassan s óvatossan. Lépcsőként tette meg az utat, nem akart olyan sorsra jutni, mint az aknászok nyolcvan százaléka. Nem volt gyáva ember, de ha valakinek fia van ...

Előrevilágított. A sziklafal sötétlen meredt a magasba. Ott a kanóc a tövében, nem több tíz centinél ... A vége fekete s hideg.

Kialudt — mormogta bosszusan. Ledobta szerszámaikat a porba s új zsinór után kutatott. Talált is egy rövidke darabot, de hát ez nem elég. Mit csináljon? Az idő mind előbb halad s türelmetlenül várhatják már oda-fent. Vissza kellene mennie új zsinórrért. Nincs ideje. Becsulják akkora már a boltot, pedig neki vásárolnia is kell valamit. Valami kedves apróságot az asszonynak és a fiukának ...

Lefektette a zsinórdarabot s körülnézett óvatossan. Ót lépésre van az első hajlás. Ott már biztonságban lehet a fal mögött rá vár. Milyen nehezen mutat a másodperc! Szinte dübörög a csend. Elfogta most is az a szorongó érzés, ami elő-büvik mindig, ha ég a kis fehér kanóc. Nem félelem. A munka láza. Számolt magában. Már csak a negyede van hátra, már a sziklafal mellett éghet a kanóc. Most! Most! Még egy-két pillanat ...

Csendült a tárnán. A fojtott levegő a tüdejére nehezedett s nem tudott szabadon lélegzeni.